

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศในประเทศไทย :
ศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือ
ในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยพายัพ
พฤษภาคม 2557

ชื่อเรื่อง: การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศใน
ประเทศไทย: ศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็ก
และความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่าง
ประเทศ ค.ศ. 1993

ผู้จัดทำ: อิศรียา บุตรหลวง

หลักสูตร: นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์: อาจารย์ ดร.สุชาดา รัตนพิบูลย์

วันที่อนุมัติ: 15 พฤษภาคม 2557

สถาบัน: มหาวิทยาลัยราชภัฏ จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์:

1. _____ ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ)
2. Shai Sunan กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชาติชาย เศษรุสมน)
3. วิภา วัฒนวิทย์ กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขตไท ลังการวิพันธุ์)
4. สุชาดา รัตนพิบูลย์ กรรมการ
(อาจารย์ ดร.สุชาดา รัตนพิบูลย์)

สงวนลิขสิทธิ์ © อติรียา บุตรหลวง
มหาวิทยาลัยพายัพ, 2557

PAYAP UNIVERSITY

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบความสำเร็จได้เนื่องด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ดร.สุชาดา รัตนพิบูลย์ ที่ท่านได้กรุณารับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้กับข้าพเจ้า และเมตตาตลอดเวลา ให้คำปรึกษา ชี้แนะแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยให้แก่ข้าพเจ้า ไม่ว่าจะเป็นหลักการแนวความคิด และทฤษฎีในการศึกษาทำให้ข้าพเจ้ามองเห็นปัญหาในการวิจัยและมองเห็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความครบถ้วนสมบูรณ์ และขอกราบขอบพระคุณ ดร.สุชาดา รัตนพิบูลย์ อีกครั้งที่อดทนเคี้ยวเขี้ยว และผลักดันให้ข้าพเจ้ามีแรงกายและแรงใจในการเขียนวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จนสำเร็จเสร็จสมบูรณ์ และประสบความสำเร็จ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ กัมพูสิริ ที่ท่านได้กรุณารับเป็นประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และได้ให้คำแนะนำ ให้ความรู้และข้อชี้แนะที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ อีกทั้ง ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ ดร.ชาติชาย เศรษฐสุนัน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เขตไท ลังกาพินธุ์ ที่ให้ความกรุณาตลอดเวลา รับเป็นกรรมการวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ตลอดจนให้คำแนะนำ ให้ข้อคิดที่เป็นประโยชน์อย่างมากแก่ข้าพเจ้าในการจัดทำวิทยานิพนธ์ จนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ มีความครบถ้วนสมบูรณ์และประสบความสำเร็จ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร ที่ได้ให้ข้อคิดในการเขียนวิทยานิพนธ์ให้แก่ข้าพเจ้า และให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าจนทำให้ข้าพเจ้าหยุดล้มเลิกที่จะหยุดเขียนวิทยานิพนธ์ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นมาได้จนเป็นผลสำเร็จ

ข้าพเจ้าขอขอบพระคุณ คุณชลาทิพย์ ปุณณะบุตร ที่ปรึกษาอธิบดีกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ และคุณอรุณี เต็งสุวรรณ ผู้อำนวยการศูนย์อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม ที่ได้กรุณาตลอดเวลาเพื่อให้ข้าพเจ้าเข้าสัมภาษณ์ และให้แนวทางการดำเนินงานในการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จขึ้นมาได้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ที่ให้ชีวิต ให้จิตวิญญาณ ให้การสนับสนุนดูแลเอาใจใส่ ให้คำแนะนำสั่งสอน ให้สิ่งที่ดีที่สุดแก่ข้าพเจ้า เป็นกำลังใจอันสำคัญที่อยู่เบื้องหลังแห่งความสำเร็จจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบความสำเร็จ

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณหนังสือทุก ๆ เล่ม ทั้งที่ได้อ้างอิงและที่มีอ้างอิงถึง เพราะคงจะบรรยายคุณค่าของหนังสือทุก ๆ เล่มได้ไม่หมดสิ้น ทั้งที่เป็นสาระความรู้เป็นข้อมูลและเกร็ดความรู้ ทำให้ข้าพเจ้ามีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากยิ่งขึ้นในเรื่องที่ศึกษาวิจัยทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบผลสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง และขอขอบคุณ คุณนงพงศ์ ตันตราพล ที่คอยให้กำลังใจในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ และขอขอบพระคุณ คุณปรากฏณ์ สิริภรณ์โอภาส ที่เป็นเพื่อนที่ดีที่สุดในชีวิตของข้าพเจ้า ที่คอยผลักดัน คอยถามถึงเรื่องการเขียนวิทยานิพนธ์ คอยเป็นกำลังใจให้สู้ต่อไปในการเขียน และคอยส่งเล่มทั้งตอนสอบเปิดเล่ม และสอบปิดเล่ม จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ประสบผลสำเร็จ และขอขอบพระคุณ ที่ ๆ เพื่อน ๆ น้องๆ ทุกคนที่ให้คำแนะนำต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และให้กำลังใจแก่ข้าพเจ้าในการจัดทำวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

สุดท้ายนี้หากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีข้อผิดพลาดประการใด ข้าพเจ้าขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว และขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

อิสริยา บุตรหลวง

ชื่อเรื่อง :	การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศในประเทศไทย: ศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือใน การรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ.1993
ผู้จัดทำ :	อิสริยา บุตรหลวง
ชื่อปริญญา :	นิติศาสตรมหาบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ :	อาจารย์ ดร.สุชาดา รัตนพิบูลย์
วันที่อนุมัติ :	15 พฤษภาคม 2557
สถาบัน :	มหาวิทยาลัยพายัพ จังหวัดเชียงใหม่ ประเทศไทย
จำนวนหน้า :	82
คำสำคัญ :	อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือใน การรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ 1993 การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ การรับบุตรบุญธรรมในประเทศฝรั่งเศส การรับบุตรบุญธรรมในรัฐแคลิฟอร์เนีย

บทคัดย่อ

การรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมเป็นเรื่องที่นานาประเทศทั่วโลกให้ความสนใจ และให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก ในปัจจุบันการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่ได้จำกัดเฉพาะการรับบุตรบุญธรรมระหว่างเครือญาติ หรือระหว่างคนในชาติเดียวกัน แต่มีการรับบุตรบุญธรรมระหว่างคนต่างชาติ ต่างรัฐกันอย่างแพร่หลาย และมักเกิดปัญหาตามมาเช่น ปัญหาการลักพาเด็ก การขายเด็ก และการค้าเด็ก ในรูปแบบของการรับบุตรบุญธรรมเพื่อพยายามแก้ปัญหาดังกล่าว จึงทำให้เกิดอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ.1993 (Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993)

สาระสำคัญของอนุสัญญา คือ การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศต้องดำเนินการผ่านสำนักงานกลางของรัฐภาคี โดยสำนักงานกลางมีหน้าที่พิจารณาคุณสมบัติของผู้รับบุตรบุญธรรม และบุตรบุญธรรม พิจารณาเงื่อนไขเรื่องความยินยอม ความจำเป็นในการ

ทดลองเลี้ยงดูในการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ และแบบในการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ให้มีความถูกต้องเมื่อได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ หรือเงื่อนไขที่อนุสัญญาฯ กำหนดการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศจึงจะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามอนุสัญญาฯ

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993 เมื่อวันที่ 1 สิงหาคม พ.ศ. 2547 แต่จนถึงปัจจุบัน กฎหมายประเทศไทยก็ยังไม่สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าวในบางเรื่องเช่น เรื่องเกณฑ์อายุของเด็กที่จะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรม รวมถึงการที่เรื่องการรับบุตรบุญธรรมได้มีการกระจัดกระจายไปอยู่ในกฎหมายอีกหลายฉบับ จึงทำให้การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศในประเทศไทยอาจไม่มีประสิทธิภาพ และไม่เกิดประสิทธิผลอย่างแท้จริง อีกทั้งไม่มีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบ

จากที่ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศฝรั่งเศส และรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้มีการปรับกฎหมายภายในให้สอดคล้องกับอนุสัญญาดังกล่าว ทำให้เห็นแนวทางที่จะเสนอแนะสำหรับประเทศไทย ดังนี้

1. ควรกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กที่จะถูกรับเป็นบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ในมาตรา 4 พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 โดยระบุให้ต้องมีอายุต่ำกว่า 18 ปี เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาฯ
2. ควรกำหนดคุณสมบัติของผู้รับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ โดยการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ในส่วนของบุตรบุญธรรม ในมาตรา 1598/19วรรค 2 โดยระบุให้ "ผู้รับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศต้องเป็นผู้ที่สมรสแล้วตามกฎหมาย" เพื่อให้เด็กได้รับการดูแลอย่างครอบครัวสมบูรณ์
3. ควรแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 19 พระราชบัญญัติการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรม พ.ศ. 2522 ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 ให้การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศต้องมีคำพิพากษาจากศาลให้มีการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ เพื่อเป็นการป้องกันการแสวงหาประโยชน์อันมิชอบต่อเด็ก และเป็นหลักประกันว่าผู้รับบุตรบุญธรรมจะไม่ทอดทิ้งเด็กอีกด้วย
4. ควรแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ของศูนย์อำนาจการรับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมออกต่างหากจากการทำหน้าที่พิจารณานุมัติให้มีการรับบุตรบุญธรรมภายในประเทศ เพื่อให้การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศมีความสะดวกรวดเร็วสมกับวัตถุประสงค์ของอนุสัญญาฯ
5. ควรมีการรวบรวมบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องการรับบุตรบุญธรรมให้เป็นกฎหมายเดียวกันไม่มีการแยกกระจัดกระจาย เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการนำมาใช้และง่ายต่อการ

ค้นหาข้อมูลกฎหมายในการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ เพื่อให้การรับบุตรบุญธรรม
ระหว่างประเทศมีความต่อเนื่องเชื่อมโยงกัน เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลอย่างแท้จริง

PAYAP UNIVERSITY

Title: Intercountry Adoption in Thailand: Convention on The Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993.

Researcher: Isariya Budluang

Degree: Master of Law

advisor: Dr.Suchada Rattanapibul

Approval Date: 15 May 2014

Institution: Payap Unviersity, Chiang Mai, Thailand

Number of Pages: 82

Keywords: Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993, Intercountry Adoption, Intercountry Adoption in France, Intercountry Adoption in California

ABSTRACT

The adoption was a subject which numerous countries worldwide has paid attention and was featured heavily. Currently, the adoption is not limited to the adoption of kinship or between people of the same nation. However, the intercountry adoption have been popular and then, often causes problems as the problem of child abduction and sale of children, and child trafficking in the form of adoption. As a result, the Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993 was issued in attempting to solve these problems.

The essence of this Convention is to be implemented the intercountry adoption through the central office of the State Party. This central office has a duty to consider the qualifications of the adopters and adopted children, the conditions of consent, the need trying to raise in international adoption, as well as forms of

international adoption with accuracy. Therefore, they have to follow the rules or conditions of Convention schedule an international adoption to be recognized and protected by the Convention.

Thailand became the party of the Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993 on 1st August B.E. 2547. At the beginning of it until the present day, law of Thailand is also not consistent with the Convention to such matters as well as the age of the child to be adopted. Moreover, it includes the adoption has been spread in several legal issues. Thus, adoption agreement may be ineffective and truly efficient including there is no continuity and coherence systematically.

As the study of the comparison with this Convention between France and California, USA where adjusted the law in accordance with such conventions. Therefore, there are suggestions for Thailand to adjust the laws to be as follows;

1. Thai law should be determined the age of the adopted child in article 4, Adoption Act B.E. 2522 (No.3) Act B.E. 2553 by stating that children must be aged under 18 years in order to be consistent with the Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993.

2. Thai law should determine the qualifications of the adopters which was amended by the Civil and Commercial Code adopted in Book 5, article 1598/19, paragraph 2, stating that "the adopters of the intercountry adoption must be married under the law," so that children will receive care as of the perfect family.

3. Thai law should be amended by adding article 19 of the Adoption Act B.E. 2522, (No.3) Act B.E. 2553 to provide intercountry adoption requires a judgment from the court to have been adopted internationally to prevent the pursuit of personal interest to children and ensure that the adopted children are not neglected as well.

4. Thai law should fulfill their duties of the central office in intercountry adoption is approved separately from acting in a domestic adoption so that the intercountry adoption is convenient for the purposes of the Convention on the Protection of Children and Co-operation in Respect of Intercountry Adoption 1993.

5. Thai law should be incorporated provisions of adoption laws to be the same without separation in order to be useful to apply and easily to find information of legal adoption to lead to a continuous coherence effectively and efficiently.

PAYAP UNIVERSITY

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ค
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
สารบัญ.....	ณ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ในการศึกษา.....	4
1.3 สมมุติฐานการศึกษา.....	4
1.4 ขอบเขตการศึกษา.....	4
1.5 วิธีการศึกษา.....	5
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	5
บทที่ 2 หลักเกณฑ์แห่งกฎหมายว่าด้วยการรับ บุตรบุญธรรมตามกฎหมายภายใน.....	6
2.1 หลักเกณฑ์ว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรมตาม กฎหมายภายในของไทย.....	7
2.1.1 เงื่อนไขในการรับบุตรบุญธรรมและ ผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	9
2.1.1.1 เงื่อนไขเรื่องความยินยอมและ แบบของการรับบุตรบุญธรรม.....	10
2.1.1.2 ผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	14
2.1.2 เงื่อนไขการเลิกรับบุตรบุญธรรมและ ผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	15

2.1.2.1	เงื่อนไขเรื่องการเลิก รับบุตรบุญธรรม.....	15
2.1.2.2	ผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	20
2.2	หลักกฎหมายว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรมตาม กฎหมายภายในของต่างประเทศ.....	22
2.2.1	การรับบุตรบุญธรรมในประเทศฝรั่งเศส.....	22
2.2.1.1	การรับบุตรบุญธรรมแบบสมบูรณ์ (L'adoption plénière).....	23
2.2.1.2	การรับบุตรบุญธรรมแบบธรรมดา (L'adoption simple).....	26
2.2.2	การรับบุตรบุญธรรมใน รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	28
2.2.2.1	เงื่อนไขในเรื่องของความยินยอมและ แบบของการรับบุตรบุญธรรม.....	28
2.2.2.2	การเลิกรับบุตรบุญธรรมและ ผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	31
บทที่ 3	การรับบุตรบุญธรรมที่มีลักษณะระหว่างประเทศตาม อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือ ในการรับรองบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993.....	33
3.1	หลักเกณฑ์ว่าด้วยการรับบุตรบุญธรรมตามอนุสัญญาว่าด้วย การคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรม ระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993.....	35
3.1.1	เงื่อนไขที่ใช้บังคับในการรับบุตรบุญธรรม และผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	36
3.1.1.1	เงื่อนไขและแบบของการรับบุตรบุญธรรม.....	36
3.1.1.2	ผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	39
3.1.2	การบอกเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	39

3.2 การรับบุตรบุญธรรมที่มีลักษณะระหว่างประเทศ	
ในประเทศไทยภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครอง	
เด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรม	
ระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993.....	40
3.2.1 เจื่อนไซในการรับบุตรบุญธรรม	
และผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	41
3.2.2 เจื่อนไซในการเลิกรับบุตรบุญธรรม	
และผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	47
3.3 หลักเกณฑ์และเจื่อนไซที่ใช้บังคับในการรับบุตรบุญธรรม	
ที่มีลักษณะระหว่างประเทศภายใต้อนุสัญญาว่าด้วย	
การคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรม	
ระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993 ในต่างประเทศ.....	48
3.3.1 การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ	
ภายใต้กฎหมายฝรั่งเศส.....	48
3.3.1.1 เจื่อนไซในการรับบุตรบุญธรรม	
และผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	48
3.3.1.2 เจื่อนไซในการเลิกรับบุตรบุญธรรม	
และผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	51
3.3.2 การรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ	
ในรัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	52
3.3.2.1 เจื่อนไซในการรับบุตรบุญธรรม	
และผลของการรับบุตรบุญธรรม.....	52
3.3.2.2 เจื่อนไซในการเลิกรับบุตรบุญธรรม	
และผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	55
บทที่ 4 ปัญหาการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศตามอนุสัญญาว่าด้วย	
การคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรองบุตรบุญธรรม	
ระหว่างประเทศ ค.ศ. 1993.....	57
4.1 ปัญหาเรื่องเจื่อนไซการรับบุตรบุญธรรม	
และผลในการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ.....	57

4.1.1 ปัญหาเงื่อนไขการรับบุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ.....	57
4.1.1.1 เกณฑ์อายุของบุตรบุญธรรม.....	57
4.1.1.2 คุณสมบัติของผู้รับบุตรบุญธรรม.....	59
4.1.1.3 ความยินยอมของคู่สมรส.....	62
4.1.1.4 การทดลองเลี้ยงดู.....	63
4.1.2 ปัญหาเรื่องผลในการรับรองรูปแบบการรับบุตรบุญธรรม ระหว่างประเทศ.....	66
4.2 ปัญหาเรื่องการเลิกรับบุตรบุญธรรม และผลของการเลิกรับบุตรบุญธรรม.....	70
4.3 ปัญหาเรื่องบทบาทการทำหน้าที่ของศูนย์อำนวยการรับบุตรบุญธรรม ภายใต้อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและความร่วมมือในการรับรอง บุตรบุญธรรมระหว่างประเทศ 1993.....	72
4.4 ปัญหาเรื่องสิทธิของเด็กในการรู้จักบิดามารดาที่แท้จริง.....	74
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	77
5.1 บทสรุป.....	77
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก.....	88
ภาคผนวก ข.....	93
ภาคผนวก ค.....	105
ภาคผนวก ง.....	130
ภาคผนวก จ.....	156
ภาคผนวก ฉ.....	167
ภาคผนวก ช.....	173
ประวัติผู้เขียน.....	176